

Jean-Paul Dubois

Ne visi šiam pasauly
gyvena vienodai

Goncourt'ų premija
2019

baltos lankos

Jean-Paul Dubois

Ne visi šiam
pasaulį gyvena
vienodai

romanas

Iš prancūzų kalbos vertė Jonė Ramunytė

baltos lankos

Pastorius abejoja

Paveiktas, kaip įsivaizduoju, maištingos tų metų dvasios, 1968 metais tėvas nusipirko keistą automobilį su visiškai revoliucinės idėjos varikliu, vienbalsiai ir džiaugsmingai išrinktą „metų automobiliu“. „NSU Ro 80“ (Ro reiškė *Rotationskalben**) buvo šeimos automobilis, aprūpintas žymiuoju „Comotor“ bloku, pirmuoju rotoriniu „Wankel“ varikliu standartiniame automobilyje. Jautrus šiai mechaninei naujovei, tą ketverių durelių vokišką automobilį pastorius nupirko šeimai, nors puikiausiai būtų galėjęs ją sutalpinti kuklesniame ir paprastesniame automobilyje. Galbūt Johanas ketino dar pagausinti savo palikuonių ir toje pietvakarių teritorijoje paskleisti Hansonų rūšį. Šiaip ar taip, nors stebėtinai talpus, rotorinis NSU pasirodė esąs tikra neganda su ištisu savo variklio trūkumu – tiek vienų, tiek kitų tokių netikėtų ir įvairiapusių – katalogu. „Ro 80“ turėjo tapti rytdienos pasaulio technikos ir išradingumo pirmėviu, bet pamačiusi, kaip smunka pardavimai, bendrovė pažabojo savo ambicijas, o kiek vėliau nugarmėjo į bankrotą ir galop NSU markė visiškai išnyko – ji buvo perpirkta „Audi“. Kad ir kaip ten būtų, atsiradęs mūsų šeimoje, tas automobilis,

* Rotacinis stūmoklis (vok.).

ir karūnuotas, ir nelemtas, sutapo su pablogėjusiais tėvo ir jo žmonos santykiais. Be to, pastoriaus santykiais su jo Bažnyčia.

Visą tą 1968 metų pavasarį „Spargo“ su iš pagrindų atnaujintu fasadu jautė vis stiprėjantį naujo maišto dvelksmą. Kaip ir per kitas visuomenines sritis, per kino pasaulėlį prašniokštė laisvės viesulas, nušluodamas senojo pasaulio gamyklas, universitetus, dar grįstus prospektus. O girdėdama, kaip Godaras Kanuose propaguoja kino pasaulio streiką ir skatina susivienyti kovai, mano motina Ana Maržeri tapo vietine „Meno ir esė“ žvaigžde – prisijungdama prie Godaro kovos, ji apvertė aukštyn kojom savo programas ir atvėrė „Spargo“ duris neaiškiems visokiausio plauko sambūriams, organizuodama plataus spektro diskusijas, kurioms tegalėjai prikišti vėlyvą drėgnos nakties rūke skendinčią ir stimuliuojančią kritikų aprūkytą pabaigą.

Popietėm Ana sudarinėdavo metinę filmų programą: joje dominavo „Rozmari kūdikis“, „Pokylis“, „2001 metų kosminė odisėja“, „Pavogti bučiniai“, o vakarui atėjus – Marksas, Leninas, Trockis, Mao ir Bakuninas; seansai keitė vienas kitą valia tų suplūdusių grupelių, kurios įelektrindavo salę ir iš kailio nėrėsi, įrodinėdamos savo įgūdžius pakelti „masių sąmoningumą“.

Kartais į šiuos sambūrius mama nusivesdavo ir mane. Būdamas trylikos, aš aptikau nežinomų žemių, buvau sužavėtas naujos laisvės kalbos, niekada iki šiol negirdėtos, kupinos akiplėšiškumo, įniršio, nepagarbos, humoro, tolydžio bombarduojančių gyvenimą tokiomis frazėmis, kad mirusieji apsisverstų kape. Aišku, praktiškai nesupratau ničnieko iš to, kas buvo kalbama, ar to, kas čia vyko, tačiau pažinau pirmapradį

aistros virpulį, pradinį jo dažnį, tą tarsi kokį: „Septynerius metus su maurais kovės Ispanijoje Karolis valdovas.“ Ir tai skriejo ratu mano galvoje kaip galbūt tos eilės senelių galvose, kai su-byrėjo „DS 19“ stogas.

Kino teatro vestibulyje Ana buvo pastačiusi didelių skydų su kino seansų programomis, būsimų diskusijų temomis, daugybe šūkių, besidraskančių tarpusavyje, ir informacinio pobūdžio pranešimų: „Kaip pagaminti Molotovo kokteilį: 2/3 butelio pripildyti benzino, 1/3 smėlio, muilo drožlių ir benzine sumirkytu skuduru užkimšti kaklelį.“ Pasitaikydavo ir magiškų, nepaaiškinamai pažįstamų frazių, kurios persmelkdavo mus, beregint rasdamos sau vietą: „Prisiplok prie stiklo tarp vabzdžių.“ Niekada jos nepamiršau. Ir juolab tos kitos: „Mums nereikia pasaulio, kur laidavimas nemirti iš bado keičiamas į – numirti iš nuobodulio.“ Be to, ant tos didelės rašyklos galėjai perskaityti konkretesnių išpėjimų, *dazibao*^{*}, pavyzdžiui: „Godaras – kvailiausias iš prokiniškų šveicarų“, jie sukeldavo nuostabių susidūrimų vestibulyje ir ant šaligatvio tarp komunistų, laikomų revizionistais, ir Mao sekėjų, pado-rių šeimų atžalų. Ir pagaliau ten kabėjo 21 x 29,7 lapas, ko ge-ro, kukliausias iš visų, prismeigtas kairiame, mažiausiai į akis krintančiame kampe, tačiau vieną vakarą, atėjęs pasiimti mu-dviejų su mama, tėvas priešais jį sustingo kaip medžioklinis šuo: „Kaip laisvai mąstyti koplyčios šešėlyje?“

Prieš tą mikropamfletą tėvas ir vyras akimirksniu ištirpo eteryje, o Bažnyčios vyras, užsirūstinęs, pažemintas, jausdamasis saviškių išduotas, savuoju „Ro 80“ su tokiu subtiliu

* Kinijos sieninis laikraštis, labai populiarus vadinamuoju Kultūrinės revoliucijos laikotarpiu.

rotoriniu varikliu, išrastu Felikso Heinricho Vankelio (1902–1988), parsivežė savo lengvabėdišką būrelį į butą upės pakrantėje.

Prisimenu viską, kas įvyko tą naktį, žodžius, kuriuos kiekvienas jų žėrė, griaudamas kito įsitikinimus, balsus, pritaikytus tam tikslui, taip pat dusinamai drėgną orą, nuo upės kylantį dumblo kvapą ir stingdantį lauko durų trinktelėjimą tėvui išeinant. Vyras iš Skageno paliko namus vidury nakties, sprukdamas kažkur į savo pykčio smėlynus.

Bet prieš tai pastorius nugrimzdo į Dievo pyktį. Mokykline prancūzų kalba, subrandinta Jutlandijos terpėje:

– Ar tu suvoki, kad vis dar esi ištekėjusi už pastoriaus? Taigi nori ar ne, tikrovė tokia. Ir primenu tau: būdama mano žmona, bent jau privalai laikytis padorumo ir neužgaulioti mano kunigystės. Aš ramiai susitaikiau su tuo, kad tu niekad nekeli kojos į bažnyčią, – daugelis mano tikinčiųjų net mano, kad aš viengungis. Nieko nesakiau, kai man pranešei, kad kasvakar atidarei savo kino salę politiniams mitingams, nors kai kurie iš jų baigiasi kumštynėmis, ir tenka įsikišti policijai. Ir nė žodžio, kai viename vietinio laikraščio straipsnyje buvai pristatyta kaip ekstremistų kovotojų judėjimo organizatorė, o tavo kino teatras – kaip „vienas iš revoliucinio avangardo meninių katilų“. Bet šįvakar, kai pamačiau, „kaip laisvai mąstyti koplyčios šešėlyje“, šitaip iškabintą tarp tavo plakatų, tavo kino teatre, aš išties pajutau gėdą ir pažeminimą. Negaliu to suprasti, negaliu suprasti. Ir kaip tu gali vestis savo trylikametį sūnų į tokius spektaklius, tokius pasirodymus, kur tie maištaujantys studentai pliurpia viską, kas ant seilės užaina, ir vienas kitą koneveikia? Ką tokio amžiaus paauglys naktimis veikia tokioje

vietoje? Ar tai normalu? Nežinau, ko tu sieki, Ana, aš nieko nebesuprantu.

Netikėtai tarsi „Stalino vargonai“^{*} pastorių užgriuvo mamos kontrpuolimas. Ana daugiau mažiau griebėsi naujų kovingų argumentų: jie tik trokštą atsikratyti gyvenimo kontrolės, atsikratyti dievų ir šeiminių, gražinti galią žmonėms gamyklose ir – kodėl ne? – pagaliau be jokių suvaržymų mėgautis.

Pastoriui, nors jis ir buvo danas iš Skageno, žvejo tarp žvejų sūnus, išmaitintas plekšnėmis ir ungurių suktinukais, išauklėtas pagarbos ir pakantumo dvasia, reikia pripažinti, toji mikstūra buvo brutali, šiurkšti ir sprangi vienu sykiu nuryti.

Štai kodėl tą vakarą Johanas Hansenas nutraukė kivirčą, smarkiai trinkelėjo lauko durimis, galvotrūkčiais nubildėjo laiptais, sėdo į mašiną, kurios variklis taip būdingai suurzgė, ir nutolo nuo savo šeimos palei Lombardo krantinės platanus.

Neįstengdamas iš esmės išnarplioti gėrio ir blogio gijų, neįstengdamas suvokti, koks bus būsimojo pasaulio tikėjimas, neįstengdamas tąnakt atskleisti savyje bent daigelio tikėjimo.

*

Pasivaikščiojimas šią popietę ilgai netruko. Kai lauke 20 laipsnių šalčio, nedaug kas iš mūsų veržiasi į kiemą pakvėpuoti grynu oru. Mudu su Patriku esame išimtis, nors aš sunkokai ištveriu tą temperatūrą, tvilkinančią bronchus ir stingdančią galūnes. Na, o Hortonas atrodo tarsi padengtas kažkokia

* „Katiuša“ – sovietinės armijos reaktyvinės artilerijos įrenginys, vokiečių pramintas „Stalino vargonais“ (*Stalinorgel*).

izotermine medžiaga, izoliuojančia jį nuo žiemos pasaulio. Esant dar žemesnei temperatūrai matydavau jį išsitiesusį ant jėgos treniruoklio su štanga kieme ir atliekantį pratimus nuogomis rankomis lyg per pavasarinį atodrėkį. Taip jis mėgsta pažymėti savo dominuojančio patino teritoriją, pasipuikuoti fizine jėga, kad įbaugintų ir išlaikytų per atstumą sargybinius ir kalinius, kurių dauguma tiesiogiai supranta tik pirmąją abėcėlę ir baimės kalbą.

Šiandien jis pirmąsyk papasakojo man apie savo tėvą, talentingą mechanikos dėstytoją vienoje profesinėje mokykloje. Žmogų, kurio niekada nematė atostogaujant ar ilsintis, visada įsikinkiusį į mokslą, aistringai ruošiantį šimtus paauglių rytdienos amatams ir, pasak Patriko, dėl to net visai pamiršusį žmoną ir tris vaikus, į kuriuos paprastai susitikęs namie nekreipdavo jokio dėmesio.

– Iš pradžių, kai dar buvome maži, su broliu ir sese svarydavom, ką tokio blogo galėjome padaryti, kad jis taip su mumis elgiasi? Vieną dieną paklausėme motinos. O ji davė mums kvailiausią iš visų kvailių atsakymų: „Jis turi daug darbo.“ Supratome, kad motina nenori apie visa tai kalbėti. Tada ėmėm elgtis kaip jis, gyvenom sau, lyg jo visai nebūtų. O paskui vis dėlto vieną dieną nuėjau ir patykojau prie mokyklos, kad pažiūrėčiau, kaip mano tėvas elgiasi su kitais. Ir, po velnių, per pertrauką jį pamačiau tokį, kokio niekada nebuvau matęs, – jis visus kalbino, šypsodamasis šmaikštavo su tais sumautais mokiniais, žiūrėdamas į juos taip, lyg jie būtų jo vaikai. O blogiausia, kad jis, rodos, juos mylėjo – bet iš tikrųjų, ir per tą pertrauką pasakė jiems daugiau negu mums per visą gyvenimą. Tą dieną aš verčiau, prisiekiu. Broliui ir sesei nieko nesakiau.

Mes ir toliau gyvenome toje keistoje aplinkoje, ir kai tik galėjau, dingau iš namų. Šiandien tas kvailys – pensininkas. Motina vis dar su juo. Kartkartėm jai paskambinu. Niekada apie jį nešnekame. Tarytum jis būtų miręs.

Nuėję minutei prisėdom ant didelio suolo, pritvirtinto prie žemės. Ir nebepratarėme nė žodžio. Ledinis vėjas braižė veidą, skverbėsi per vilnonę kepuraitę. Lėtai leidosi vakaras, ir netrukus čia bus tamsu kaip kape. Vienas man nepažįstamas kalinys prisartiņęs atsisėdo kitame suolo gale. Dar jam nespėjus įsitaisyti Hortonas nežiūrėdamas į jį mestelejo: „Dink iš čia.“ Vyrukas pašoko kaip elektros trenktas ir skubiai nutolo, lyg išvydęs po kojom atsivėrusią bedugnę.

Grižę kameroje aptikome du prižiūrėtojus, verčiančius aukštyn kojom mūsų daiktus, naršančius kiekvieną kertelę. Unitazo uždangalas buvo nusviestas ant vieno čiužinio, sujaukti marškinėliai nutėkšti prie tualetu, dantų pastos tūbelės ir šepetėliai pažerti ant grindų.

– Po perkūnais, kas čia per velniava, ką jūs čia vaidinat – Siamo dvynius?

Krata. Vienoje mūsų sektoriaus kameroje rasta narkotikų. Kai prižiūrėtojai jau taikėsi eiti lauk, Hortonas pamojė jiems priesti arčiau.

– Prakeikimas, jūs neturit jokių šansų ką nors rasti, aš viską paslėpiau čia.

Palydėdamas žodžius mostu, Patrikas per kelnes nusitvėrė savo organą su kiaušiais ir kurį laiką kratė juos prižiūrėtojų panosėje. Nė vienas iš „Siamo dvynių“ neparodė noro įsitikinti Hortono teiginio teisingumu. Matydamas, kad jo viršus, jis dar sykį pabrėžė savo pranašumą:

– Ten geras gumulas – ir puikios kokybės.

Kai durys vėl užsidarė, teko viską išvalyti, sutvarkyti ir sulankstyti drabužius. Patrikas nesiliovė bambėti kaip gorila, įkalinta toli nuo saviškių ir ujama prižiūrėtojų. Paskui, kai vėl įsivyravo tvarka, atsivertė savo piešimo sąsiuvinį, išsiėmė pieštukus ir pakelta ranka nubrėžė kelias tiesias linijas, kitas – smulkiai laužytas, paskui taisyklingas kreives, apytikrius kontūrus ir tarsi koks Skageno mokyklos sekėjas tylėdamas paniro į tobulos šviesos pasaulį, tą pusiasalį, kur niekada nebuvo tėvų, vietą, žinomą tik jam vienam, kur, negalėdamas pakeisti pasaulio, jis nuo vaikystės stengėsi suteikti jam naują pavidalą.

*

Atitaisyti lūžiui, kurį šešiasdešimt aštuntųjų gegužė buvo palikusi mano tėvų gyvenime, prireikė laiko. Trisdešimt aštuoneerių metų motina stačia galva puolė į tą Istorijos centrifugą, o tuo metu tėvui, kitoje stiklo pusėje susidėjusiam rankas už nugaros, neliko nieko kita, tik žiūrėti, kaip ji skrieja ratu.

Vėlesniais po šių įvykių metais tėvai stengėsi atitaisyti žalą, kurią tos riaušės buvo padariusios jų porai. 1969 metų vasarą visa šeima, rūpestingai susodinta ant pilko „NSU Ro 80“ aksomo, ryžosi įveikti 2420 kilometrų, skiriančių dvi planetas, priklausančias iš esmės skirtingoms Saulės sistemoms. Priešingai bet kokiam lūkesčiui, rotorinis NSU pasirodė deramai ir per porą su trupučiu dienų sukorė visą kelią, Anai ir Johanui keičiantis prie vairo. Tai buvo pirmoji mano viešnagė Jutlandijoje. Vos atvykęs, siūruojamas vėjų, šluojančių kopas, nuska-lautas skaidrios šviesos, sidabro plėvele nusėdusios ant vandenų epidermio, apsuptas gausios kaip nedidelė kariuomenė

šeimos palankumo, netikėtai atsidūręs tarp saviškių, aš patyriau keistą jausmą. Kaip ir jie, aš netrukus kalbėsiu apie silkes, bandysiu aiškintis audras ir tarp dviejų kitų Hansenų prie sandėlio rezervuarų taip pat pilsiu į maišą žuvų miltus, skirtus maitinti kitoms žuvims.

Jie visi garsiai kalbėjo, o jų juokas aidėjo kaip šmaikščio kirčiai visose didžiojo kambario, kuriame buvome susibūrę, kertėse. Čia buvo įvairiausio maisto, išdėlioto mažose lėkšutėse, – jis neilgai teatlaikė milžinų apetitą. Mudu su mama ne kažin ką supratome iš to, kas buvo kalbama, tad tik tvirtai gniaužėme saujoje stiklines ir stengėmės išlaikyti lūpose privalomą šypseną, panašūs į du atostogaujancius anglų turistus, drovius įsibrovėlius, geidžiančius įsilieti į aplinką. Kartais tėvas prieidavo prie mūsų ir apkabinęs per liemenį pristatydavo mus kokiam nors Hansenui, dar augesniam nei ankstesnis, leipstančiam juokais klausantis, kaip Johanas porina jam kokią nors juokingą su mumis susijusį epizodą, apie kurį mes patys nė nenutuokėme. O paskui kambarys po truputį ištuštėjo, ir visi jame buvę vyrai ir moterys susispietė kieme. Visai taip, kaip kitame amžiuje būtų susispietę aplink naują fryzų kinkinį, šiandien jie apspito „Ro 80“. Tėvas pakėlė kapotą ir pasakojė šeimynai apie rotorinį keturtaktį „Wankel“ variklį. Hansenai klausėsi tėvo pagarbiai tylėdami, tylą vos sudrumsdavo vienas kitas santūriai švilpaujančio vėjo verpetas ties aštriomis namo briaunomis. Sakytum, tikinčiųjų sambūris, pakerėtas kokio garažo savininko, pasakojančio apie pakančią ir dievišką tobulo pasaulio konstrukciją.

Aš gana anksti supratau, kad protestantų tikėjimas – ne per daug slogus ganėtinai lanksčių taisyklių sportas, atsikratęs

griežtų pagrindų ir liturginio katalikų jungo. Kiekviena parapija gali laisvai savo nuožiūra organizuoti pamaldas, nėra jokios centralizacijos, o pastoriai iš tiesų neturi jokios tikros galios. Jie dažniausiai komentuoja religinius tekstus ar kreipiasi į parapijiečius, kad pagyventų savaitinius jų sambūrius. Taip kitą sekmadienį po mūsų atvykimo Henrikas Glasas, Skageno pastorius, pakvietė mano tėvą prie mikrofono, kad tas nulydėtų susirinkusiuosius ten, kur jam atrodo reikalinga. Pasak to, ką mums papasakojo vėliau, Johanas iš pradžių prabilęs apie smėlynų šokį, smėlynų, genamų vėjų, atūžusių iš visų pasaulio kampelių, tų naujovių ir pagundų šuorų, kurie graužia mūsų gyvenimą ir klastingai užpusto mūsų bažnyčias ir tikėjimą. Jis paminėjo staigius šuorus – krūpčiojimus, neseniai sukrėtusius epochą, dvejonę ir teisėtus klausimus, galėjusius kilti kiekvienam iš mūsų, pažėrė keletą kitų metaforų, kurias aš pamiršau, paskui baigė savo įprastiniais žodžiais – užpustyta koplyčia ir mūsų pareiga visą gyvenimą kasti, žerti į šalis smėlį, kad ir toliau galėtume kas sekmadienį susiburti draugėn savo tikėjime.

Jo kalba vietiniams, regis, padarė didžiulį įspūdį. Priebažnytyje jie susispietė aplink tėvą ratu, dėkodami ir sveikindami jį už nuostabų pamokslą. Tas šiltas priėmimas vertė tėvą rausti iš laimės: tekstai, kuriuos rašydamas jis taip vargdavo, visada galiausiai ištirpdavo Tulūzos klausytojų vangume.

Mudu su motina, atmintinai mokantys smėlynų giesmelę, stovėjome atokiau danų krašte, kantriai laukdami, kol atlėgs liaudies įkarštis ir visa šeima galės sėsti pietų prie žmogėdrų stalo.

Mums išvykstant, kai jau sėdėjome „Ro 80“, kažkoks žmogus skubriu žingsniu atkulniavo prie nuleisto tėvo langelio. Jie

persimetė keliais žodžiais, ir aš pamačiau, kaip Johanas nušvito savo gražiausia šypsena. Išlipęs iš automobilio, atidarė ap-
takų kapotą. Paskui jie ilgai kalbėjosi apie „Wankel“ variklio
pranašumus. Jo pašnekovas, – vėliau sužinosiu, kad jis keti-
no pirkti tokią pat bėdų skrynelę, – pamaldžiai klausėsi pasto-
riaus žodžių, kurie štai paliudijo jo tikėjimą tomis mechaninė-
mis naujovėmis. Tą dieną jos žadino jam didesnes aistras nei
dieviškosios idėjos.

Per viešnągę Jutlandijoje, būdamas opaus amžiaus, aš su-
žinojau ir tai, kad mano motina patinka danams. Kad ir kur
ji eitų, mačiau, kaip jos laikysena, grakštumas ir dailūs bruo-
žai traukia vyrų akį. Keturiolikmečiui paaugliui nelengva pri-
pažinti turint seksualią motiną, vien nuo to žodžio netikėtai
tampančią moterimi, išslystančia iš vaikystės, dingstančia iš
jos registro, įkūnijančia kažką kitą, jam nebepažįstamą ir ku-
piną keistos galios, nors ji tebėra pastoriaus žmona, kurstančia
vyrų geismą, nes turi tą dievišką galią, tas savybes, tą magišką
visumą, slaptas formas, apie kurias svajoja visi pasaulio vyrai.
Jai buvo trisdešimt devyneri, ji buvo mano motina, bet man
teko mokytis pažinti tą naują moterį, kuri nuo šiol su mumis
kasdien gyvens namie.

Toji daniška viešnągė buvo tikra atgaiva kiekvienam iš
mūsų. Tėvas vėl atrado savo žemės kvapus, jos dviejų jūrų oši-
mą ir visų saviškių nuoširdumą. Mama leidosi pakerima švy-
tinčio peizažo grožio. Na, o aš išmokau kelias esmines frazes –
Mange tak / „Labai ačiū“, *Jeg er ikke sulten længere* / „Aš jau
sotus“, *Jeg er søvrig* / „Noriu miego“, *Hvor er min far?* / „Kur ma-
no tėvas?“ ir *Det er en smuk båd* / „Gražus laivas“. Ir aptikau,
kad, nepaisant prancūziško auklėjimo, pamokų mokykloje

ir gimtosios kalbos, visų pirma aš – Hansenas. Buvo manye kažkas nepaaiškino, kilusio iš šių vietų ir visada mane čia trauksiančio. Ir žinok dabar, kodėl, būdamas keturiolikos, aš įsikaliau į galvą vieną dieną čia grįžti ir mirti tarp milžinų.

Kelionė atgal visai nebebuvo panaši į tą pradinę nerūpestingą išvyką, atvedusią mus į pusiasalio pakraštį. Pirmąsyk automobilis sugedo Orhuse. Pratisas švilpimas, lengvas kosčiojimas – ir variklis leido sau nediduką trijų valandų pogulį. Pusiau automatinės greičių dėžės valdymo relė. Vietos mechanikas viską sutvarkė ir grąžino automobiliui eigą, kol išklerusi benzino pompa sustabdė mus Hamburge nakčiai. Kitą dieną su nauja ekipuote nukakome iki Dortmundo, kur vietinis NSU atstovas išvydo mus, velkamus į jo dirbtuvę. Išvykome iš ten kitai dienai įpusėjęs, taip ir nesužinoję gedimo priežasties. Vokiečių mechanikas nuoširdžiai stengėsi angliškai paaiškinti vieno sutrikimo kilmę – šis, rodos, slypėjo po cilindro galvute. Kad ir kiek šaunusis žmogelis kartojo *chatter marks* arba *rotor housing*, smiliumi ryžtingai baksnodamas į viršutinę variklio dalį, nei tėvas, nei mama nesuprato, kas slypi už to murmėjimo ir tos ženklų kalbos. Pristigęs argumentų, meistras griebėsi universalaus žodžio, be to, bendro vokiečių, danų ir prancūzų kalboms: „Garantija“. Kelis syk pridurdamas: *Keine Geld, nein, keine Geld*, išsamiau tai reikštų: „Jūs nusipirkote šūdiną automobilį; NSU, žinoma, dar užtenka sąžinės apsimesti, kad garantija galioja, ir pasirūpinti jūsų remontu. Mokėti nereikia. *Nein.*“

Tūkstantis likusių kilometrų buvo įveikta vienu ypu, lyg nuryjant karčią mikstūrą. Paryžius naktį, 20 nacionalinis kelias, Etampas, Orleanas, Šatoru, Limožas, Brivas, Kahoras – ir

brėkstant rausvos aušros spinduliuose lėtas nusileidimas į Garonos lygumas.

Išjungęs prie pat Lombardo krantinės pastatyto automobilio variklį, tėvas persibraukė ranka per veidą ir tarė:

– Kokia keista kelionė.

Mama atidarė keleivio langelį ir pažvelgė į upę. Kažkodėl, nepaisydami ankstyvo meto ir varginančios kelionės, nei vienas, nei kitas, atrodė, neskuba lipti iš automobilio ir grįžti į savo įprastą gyvenimą, dar šiek tiek pratęsdami bendrystės įspūdį, siejusį juos visą nesibaigiantį kelią keičiantis prie vairo, kad drauge baigtų bendrą reikalą ir sugrįžtų namo, kur, kaip abu slapčia baiminosi, gali trinktelėti lauko durys.

– *Chatter marks*, – pasakė tėvas.

– *Rotor housing*, – šypsodama atsiliepė mama.

Ir jie išlipo iš „Ro 80“.